

הדף היומי

מסכת כתובות - דף ו' ז'

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

מה הנידון באיסור של "סוכריא דנזייתא"?

לשיטת שרר התיר לבעול בתחילה בשבת, הבינה הגמ' משום שאינו שאינו מתכוין ולכן מותר. והקשתה הגמ', הרי אמרו בשם רב "האי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא." מה הנידון ב"סוכריא דנזייתא"?

ביאר רש"י (ד"ה סוכריא), הגיגת שבה נמצא השכר, יש בה נקב, וסותמים אותו ע"י בלאי בגדים. וכאשר נסתם הנקב, הבגד נסחט. ואיסורו משום סוחט. ובנידון של הסוגיא שלנו, אע"פ שאינו מכין לסוחט, אלא לסתום את הנקב בלבד, ואמרו בשם רב לאסור, א"כ מדוע התירו בשמו לבעול בתחילה בשבת, הרי מצאנו שאסור אע"פ שאינו מתכוין.

תוס' לפנינו דנו, מה שייך איסור סחיטה בבגד הסותם את חבית השיכר. נוקטים תוס', כל האיסור של "סוחט" זה משום ליבון הבגד. וליבון הבגד שייך אך ורק במים, שזה בדרך ניקיון אולם בשאר משקים שזה דרך לכלוך לא שייך כלל עניין של ליבון. א"כ מדוע אסר רש"י מצד סוחט.

אמנם מצאנו כמה מקומות שדנו שם לגבי איסור "סוחט" בבגד, אף שמוזכר בשאר משקים. ואמר ר"ת, יש עוד סוג "סוחט" שהוא תולדה של "מפרק", כעניין הסוחט פירות. אולם כ"ז אסור דווקא צריך את החומר הנסחט. ובסוגיא לפנינו הנסחט מן הבגד הולך לאיבוד, ומה שייך לאסור. ואע"פ שזה פסיק רישא, אולם כבר פסק הערוך שפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר.

דעת ר"י, מצד איסור "סוחט" של מלבן, יש איסור ליבון וסוחט אף בשאר משקים, אלא שבד"כ לא גזרו, כיון שאין צד שיסוחט כיון שלא יועיל לצורך הליבון. היות ובין כך וישאר הסימנים והריח של המשקה. ואף מצד איסור "סוחט" מחמת "מפרק", היות וזה פסיק רישא אין להתיר לכתחילה כמו במלאכה שאינה צריכה לגופה.

שיטת הר"ן, שיש איסור ליבון אף בין ולא רק במים. ורק בדברים שאין דרך בכך לא גזרו על הליבון.

עוד הביאו תוס' בשם הערוך, שאפשר ויעשה סתימה שתבטל במקומה נמצא עושה כלי. אולם ר"י התפלא על שיטה זו, ממ"ל, אם מדובר שעושה לא דעת כן, ומיחד לבטל את הבגד במקומו, מה שייך לדון כאן מצד "פסיק רישא", הרי עושה מעשה בדיים. ואם לא מתכוין להשאיר את הבגד במקומו שימשם לסתימה, הרי אין כאן "פסיק רישא". ותירץ בדוחק, שכוונתו לבטל את הבגד במקומו, אולם לא מתכוין לעשות כלי, ושייך פסיק רישא היות ואינו מתכוין לגמרי לעשות כלי. (ובכל ה"ל ע"י עוד בראשונים כאן ובסוגיות במסכת שבת.)

מה הדין לגבי סתימת חבית בפקק בד?

כפי המבואר בסוגיא, עולה לשיטת הר"י הראשונים יש ב' נידונים מחמת דיני סוחט, משום מלבן. ומשום מפרק. ולשיטת הערוך, חידש שיש אף בעיה של יצירת כלי.

נביא את לשון המחבר (א"ח ס"ו) ש"כ סעיף יח' ובסוגריים מה שהתבאר לפי השיטות. "חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדופנה שמוציאין בו היין יש מי שמתיר אע"פ שא"א שלא יסחוט והוא שלא יהא תחתיו כלי דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה ומותר" (- שיטת הערוך, שבפסיק רישא שלא ניחא ליה, מותר. וכך אף שיטת רבינו ירוחם. אולם בערוך הגביל, ומכאן דברי המחבר, דווקא כאשר הסתימה אינה נמצאת למעלה, שאז הנסחט יורד לתוך החבית ויש כאן איסור, היות ומשתמש בדבר הנסחט בשבת. ולכן התירו דווקא כאשר אין כלי מתחת ואין יורד הנסחט לתוך החבית. ולכן נקט המחבר "בצדה" ו"אין כלי").

עליו ואמרו דאע"ג דלא ניחא ליה כיון דפסיק רישא הוא אסור" (- שיטת התוס' והמרדכי, שאף בלא ניחא ליה אסור כיון דהוי פסיק רישא. ואיסור זה הוא מדרבנן.) "והעולם נהגים היתר בדבר" (- ביאר במ"ב, שמקילים אף יותר מהדעה הראשונה, שאמנם התבאר שדעה א' מקילה דווקא כאשר אין כלי מתחת, והנסחט הולך לאיבוד. אולם אלו שהקילו, נהגו קולא אף שהנסחט נכנס לכלי.) "ויש ללמד עליהם זכות דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת ואין יד מגעת לנעורת מותר מידי דהוי אספוג שיש לו בית אחיזה" (- מה שנאמר בדיו ספוג, שאמנם יש צד שיסוחט אולם עיקר עניינו לקנח את הדבר ולא משום סוחט. ואכמ"ל בדיו ספוג. אולם אצלנו הדיו שונה, כיון שכל יעוד הסתימה זה לסתום, ויש הכרח של סוחט.) ומסיים המחבר, "ולפי שאין טענה זו חזקה ויש לגמגם בה טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב" (- היות וכפי המבואר אצלנו בודאי יש סחוט אין להקל כמו בדיו ספוג. ולכן אין להניח כלי תחת הנסחט. ואמנם חלקו האחרונים איך יהיה מותר למסקנת דברי המחבר, ונקט המ"ב כדברי הט"ז ולא כמ"א, שצריך לקיים ב' עניינים כדי שיהיה מותר, א', שלא יכנס הנסחט לכלי, וב', שיהיה הברזא ארוכה.)

אולם המ"ב עצמו נוקט (הן בביאור הלכה ד"ה יש מי וכן בס"ק נה'), שכל הפתרונות של הנסחט הול לאיבוד וכו' הועלנו לשיטות המבארות את הבעיה מצד איסור מפרק. ומעתה כאשר אין צריך את החומר הנסחט מבורר שלא ניחא ליה וכו'.

אולם אם אנו דנים מצד איסור ליבון, כאן אין חלקלם אף צריך את הנסחט או לא. וטענה זו, לא יכולה להתיר. אלא רק אין נידון האם יש מושג של ליבון בשאר משקים. ואם החבית היא של מים לא יהיה מקום להקל. היות ודרר ליבון בכך.

אולם אם החבית של שאר משקים, יש לדון האם יש בזה איסור ליבון או לא. דעת הר"ן נזכר לעיל, שאין חילוק בין יין למים ובשניהם יש איסור ליבון. אף דעת ר"י מורה שמעיקר הדין שייך גזירת ליבון אף בשאר משקים. אמנם מלשון הר"ן משמע שאף שיש ליבון ביין, אולם בסתימת החבית הדין שונה כיון שאין המנהג בכך. אולם נוקט הבה"ל, שהפוסקים לא חילקו בכך, ואם יש גזירת ליבון אין הבדל בין סתימת החבית לשאר מקומות שיסוחט בהם. (ובמיוחד ביין לבן, שהעתיק הט"ז את דברי הר"ן ביין לבן.)

לסיכום הדבר, כל דברי המחבר שיש מקום לסמוך על המקילים, דווקא ביין אדום, שאין טענה של ליבון. ויש להקל במקום שהנסחט הולך לאיבוד. אולם במים, או ביין לבן, שאנו מחמירים בו באיסור ליבון כמים, יש איסור. ואין טענה שהנסחט הולך לאיבוד, כיון שעוסקים אנו בדיו ליבון.

סיכום הדף

נושא היום: איסור בעילה בתחילה בשבת. ברכת חתנים.

הסתפקה הגמ', האם מותר לבעול בתחילה בשבת (צדדי הספק הובאו לעיל), **בני מקומו של רב אמרו**, רב התיר. ושמואל אסר. **בני מקומו של שמואל אמרו**, שמואל התיר. ורב אסר.

לדברי האמורים שרב התיר, האם התיר בדבר שאינו מתכוין, למדנו, שאסור להקד בגד סביב חור החבית משום סוחט, אע"פ שאינו מתכוין לסחיטה אלא לסתום את החור (וע' תוס'). אולם כאן הוי פסיק רישא ואף ר"ש מודה שאסור.

אולם רב התיר לבעול בתחילה בשבת, לצד שדם "מיפקד פקיד", מצד שמקלקל אצל הפתח. **ולצד** שדם "מיחבר חברי" מצד שמקלקל בחבורה פטור.

למדנו במסכת נדה, קטנה שנישאת, והגיע זמנה לראות ולא ראתה, עד מתי תולים שדמה הוא דם בתולים, **לדעת ר"ש**, לילה הראשון. **לדעת ר"ה**, עד מוצאי שבת ארבע לילות. **מבואר** שמותר לבעול בשבת. **אולם דוחה הגמ'** **למסקנא**, היות וכאן מדובר שכבר בעל, לא חוששים שמא נשאר עוד מעט בתולים, והתירו לו לבעול.

חתן פטור מק"ש לילה ראשון, עד מוצ"ש אם לא עשה מעשה. הוכיחו שמותר לבעול בשבת. **דוחה הגמ'**, הטיירה המדוברת היא, משום שאסור לו לבעול. **אולם לרבא**, לא שייך להעמיד בטיירה זו, כיון שאין פטור מקיום המצוות למי שהוא טרוז, מלבד אבל שאינו בהנחת תפילין, כיון שכתוב בהם "פאר". **לרבא, יש מחלוקת תנאים** האם מותר לבעול בשבת. והתנא שהתיר זה ר"ש, וכאן זה לא פסיק רישא היות ובקיימים בהטיה. **לאבוי**, אסור לבעול בשבת **ונחלקו התנאים** האם בשבת פטור מק"ש מחמת שאסור לו לבעול.

למדנו שאסור לעשות "פתח" כדי להוציא מוגלה. אולם אם רק להוציא את הליחה מותר. **א"כ ה"נ אין סיבה לאסור ביאה ראשונה בשבת. דוחה הגמ'**, ליהא אינה מחוברת לבשר כלל, ולכן שמוציאה אין איסור. אולם הדם אינו עוקר לגמרי מקומו.

מביאה הגמ', מחלוקת אמוראים האם מותר לבעול בשבת. **ואין חסרון שלא כתב כתובה**, היות ויכול להתפיס בידה מטלטלין. **נחלקו בדעת רב יהודה**, האם התיר לבעול בין בשבת ובין ביו"ט ונקט בלשונו יו"ט, משום מעשה שהיה. **או שהתיר דווקא ביו"ט**, משום מלאכה שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ובשבת אסר. **ואין להתיר משום כך עשיית מוגמר**, כיון שאין הכל צריכים לזה. ואינו מוגדר אוכל נפש. **אולם מיהאידך**, שחיטת צבי אע"פ שנהגו העשירים לאוכלו, מותר בשחיטה לכולם ביו"ט, היות ועצם האכילה משמשת לכולם. וה"ה ביאה שווה לכל נפש.

רבי יעקב בר אבדי אמר, ש"הורה" רבי יוחנן לאיסור לבעול בשבת. ודנה הגמ' האם שייך לומר "הורה" על דבר מפי השמועה, הרי מי ששומע לרבו איסור ואין בכך "הוראה". **א**, מצאנו לשון הוראה על איסור, כמעשה שאסרו ב"ה להילני המלכה נזירות עוד שבע שנים. **ב**, לגבי דיני טריפה שהורה רבי כרבי יעקב, שאפילו ניקב מן השדרה הבהמה טריפה. **ורנב"י אמר שרבי אבהו שמע ששאל רבי ישמעאל בן יעקב את ריו"ח מה ההלכה**, ואמר לו, אסור לבעול בתחילה בשבת. ומסיקה הגמ', שמותר.

אמרו בשם רב, שבין בתולה ובין אלמנה צריכות ברכת חתנים. **מסיקה הגמ'** **בחור שנשא בתולה או אלמנה**, הרי ברכה שבעה. **אלמנן שנשא אלמנה**, ברכה יום אחד. **ו"שקדו חכמים על בנות ישראל שיחא שמח עמה ג' ימים"** מדובר, או באלמנן ואלמנה יום אחד לברכה, ג' ימים לשמחה. **או** בבחור שנשא בתולה, שבעה לברכה. וג' לשמחה.

ברכת חתנים צריך לאומרה בפני עשרה. המקור: ר"נ אמר בשם הוגא בר נתן, למדנו מבוזע "ויקח עשרה" וכו'. **לרבי אבהו**, "במקלות ברכו אלוקים ד' ממקור ישמעאל, ודרש על עסקי מקור. **ור"נ למד**, שבא לומר, שאף תנוקות שמכתיבן אמן אמרו שירה. **וברבי אבהו**, אין ראהיה מבוזע, ששם היה צריך לדרוש מאובי ולא מאובית, והראיה שלקח מ"זקני העיר". והיה צריך עשרה לפרסם את הדבר.